

ΕΤΟΣ Γ'. ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 80.

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 16 Ἰανουαρίου 1868.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Βιογραφία. Μίλτων. (Συνέχεια καὶ τέλος). — Δόξα Ἰστροφίας. — Τὸ πάθημα τοῦ Πατριάρχου Ἀναστασίου. — Ὁ τάφος τῆς Χριστιανῆς. — Ποιήσεις. — Ποικίλη Στοά.

Ο ΜΙΛΤΩΝ

ΥΠΟ ΒΙΑΛΕΜΑΙΝ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Τὰ μέσα τὰ ὅποια ὁ ποιητὴς ἤντησεν ἀκόμη ἐκ τῆς μεγαλοφυΐας του, διὰ νὰ ζωγραφίσῃ τὴν ὑποχθονίαν χώραν κατατάσσονται μεταξύ τῶν ἐξαισιωτέρων προσπαθειῶν τῆς ἀνθρωπίνης φαντασίας. Ἄγγλος τις κριτικὸς εἶπεν ὅτι ὁ Μίλτων ἐγνώριζε τὴν δύναμιν του ὅταν ἐξέλεξε μίαν ὑπόθεσιν ὅπου κανὲν τόλμημα τοῦ νοῦς δὲν δύναται νὰ ᾖ ὑπερβολικὸν καὶ ὅπου ἡ ἐξόγκωσις τῶν πραγμάτων εἶναι ἀκατόρθωτον πρᾶγμα. Καὶ τῷ ὄντι ἰδὲ εἰς τὸ πρῶτον ἄσμα τοὺς θόλους τῆς ἀβύσσου ἀνοιγομένους καὶ διὰ μέσου τοῦ ὄρατοῦ σκότους τὸν Σατανᾶν ἐπιφαινόμενον ἐπὶ τοῦ πυρίνου τέλματος μετ' ἡμαυρωμένην λάμψιν ἀρχαγγέλου. Ποτὲ ποιητὴς δὲν ἐτόλμησεν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς νὰ ἐκλέξῃ τὴν φαντασίαν διὰ τῶσων μεγαλοπρεπῶν πλα-

σμάτων. Ὁ ἐνθουσιασμὸς οὗτος ζωογονεῖ ὅλον τὸ πρῶτον ἄσμα· διατηρεῖται ἐν τῷ δευτέρῳ διὰ τῆς εὐγλωττίας καὶ τῆς ποικιλίας τῶν λόγων· καθίσταται ἐξαισιώτερος ἐν τῇ διηγήσει τῆς περιουσίας τοῦ Σατανᾶ διὰ μέσου τοῦ χάους, ἧτις διηγήσεις εἶναι ἐξ ἐκείνων ὅπου ἡ χρῆσις τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης φαίνεται ἰδιαζόντως ἐκπληκτικὴ. Ἡ ἐμπνευσις ἀναίρεται καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸν ὕψιστόν της βαθμὸν ὅταν προσεγγίζωμεν εἰς τὴν Ἐδέμ ὅπου ἡ λαμπρὰ φλόξ τοῦ ποιητοῦ ἀποβαίνει καθαρωτέρα χωρὶς νὰ ἐξασθενήσῃ, καὶ ἐκπέμπει τὸσον γλυκὺ φῶς.

Ἄν τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ ποιήματος ἐξισούνη μετὰ τὰ πέντε πρῶτα ἄσματα, ἀν αἱ πύρινα ἐκεῖνα πτέρυγες ὑπεβάσταζον πάντοτε τὸν ποιητὴν, ἡ φαντασία δὲν θὰ εἶχε τίποτε παρχαγᾶγι μεγαλοπρεπέστερον τοῦ ἀπολεσθέντος Παραδείσου. Καὶ μολοντούτο, ὅποια καὶ ἂν ᾖ αἱ νωθρότητες καὶ αἱ δυσαρμοστίαι αἵτινες καθίστανται ἐπαισθηταὶ εἰς τὸ ὑπόλοιπον τοῦ ἔργου, ἐπικρατεῖ ἐν αὐτῷ εἶδος τι καλλονῆς ἐξαγοράζον ὅλα τὰ ἐλαττώματα, ἢ

καλλονή ή εκ τής ύψηγορίας προερχομένη. Κανείς ποιητής άλλος, μετά τον Όμηρον, δεν έσχε μεγαλύτεραν όσον τής αληθοῦς εκείνης ύψηγορίας ήτις συνίσταται είτε εις τήν μεγαλοπρέπειαν και τήν λαμπρότητα των εικόνων, είτε εις τον υπέρτατον βαθμόν τής μεγαλειότητος συνηνωμένης με την απλότητα. Βεβαίως τὰ Ιερά βιβλία ήνοιγον εις τον Μίλτωνα πηγήν άφθονον και εύκολον. Άλλ' αυτός φαίνεται εμπνεόμενος μάλλον παρά πλουτιζόμενος άφ' όσα δανείζεται, και βλέπει τις ότι ή διάνοιά του έτεινεν εκ φύσεως εις τό μέγα και τό ύψηλόν. Ύπό τήν έποψιν ταύτην ό άπολεσθείς Παράδεισος θά έχορήγει παραδείγματα διά πραγματείαν του είδους τής του Λογγίνου. Έπειδή δέ τό ύφος δεν χωρίζεται από αυτήν τήν ιδίαν μεγαλόνοιαν του συγγραφέως, εύκόλως καταλαμβάνει τις τους διαφόρους χαρακτήρας του ύφους του Μίλτωνος· τό ύφος αυτού είναι τολμηρόν, καινότροπον, μεγαλοπρεπές, υπερβαλλόντως ποιητικόν, ένιοτε άκρας απλότητος, ένιοτε δέ άλλόκοτον, κοπιαστικόν και ταπεινόν. Η επίζητησις των άπηρχαιωμένων λέξεων, ή μίμησις των έβραϊκών και έλληνικών συντάξεων, δίδουσι εις αυτό χρωματισμόν τινα αρχαϊκόν και επίσημον όστις άρμόζει εις τήν έμπνευσιν του βάρδου του θεοφορήτου. Οι κοινοί κανόνες τής γλώσσης παραβιάζονται ένιοτε εις τό ποίημά του. Η γλώσσά μας, λέγει ό Άδδισον, έλύγισεν υπό τό βάρος τής μεγαλοφυΐας του, ό δέ Ζόνσων καταντᾶ να είπη ότι εκ τής άναμίξεως όλων των ξένων ιδιωτισμών όσους δανείζεται ό Μίλτων έσχημάτισε δι' έαυτόν είδος τι διαλέκτου του πύργου τής Βαβέλ. Άλλ' ή διάλεκτος αυτή είναι άνδρός μεγαλοφυούς. Πλουτεί από εκφράσεις άμιμήτου δραστηκότητος, και, μολονότι άπομιμείται πρότυπα ξένων γλωσσών, συνέχεται με τās ρίζας τής Άγγλικής γλώσσης ήτις πούποτε δεν φαίνεται πομπωδεστέρα και ισχυροτέρα.

Η επιβρόη αυτή των αρχαίων γλωσσών καθίσταται επίσης έπαισθητή εις τήν στιχουργίαν του Μίλτωνος, όχι μόνον διά τής παραμελήσεως τής όμοιοκαταληξίας, παραμελήσεως τήν όποιαν ό ρυθμός και ή προσφιλία του άγγλικού στίχου επιτρέπουσιν, αλλά πρό πάντων διά των

μετεώρων στιχοτομιών, διά των μεταθεσιμένων λέξεων, διά των μακρών περιόδων και διά πορείας εν γένει συμφώνου προς τον έλληνικόν ή λατινικόν στίχον. Οι χαρακτήρες ούτοι ήρμοζον εις τό θέμα του, ή δ' έλλειψις όμοιοκαταληξίας διά τήν όποιαν ό Πώπ έμέμφετο τον Μίλτωνα, φαίνεται δίδουσα εις τό ποίημά του τον ύψηλότερον και μάλλον άκατονόμαστον. Οι Άγγλοι έπήνεσαν τήν άρμονίαν του, και δύναται τις συχνάκις να παρατηρήση εις τους στίχους του τήν επιμελή φροντίδα με τήν όποιαν μαλακύνει τήν ταχύτητα των Άγγλικών φθόγγων διά κυρίων όνομάτων Ιταλικής καταγωγής. Άγγλος τις κριτικός τον μέμφεται ένιοτε ως μη προσέχοντα εις τήν πρώτην εκείνην και αληθή άρμονίαν ήτις εξεικονίζει διά των φθόγγων τον χαρακτήρα των ιδεών και ήτις είναι, αν δυνάμεθα να εκφρασθώμεν ούτω, ό τονισμός των διανοημάτων. Αναφέρει δέ ως παράδειγμα τής τοιαύτης έλλείψεως τον άλαμπή και βαρύν ρυθμόν του χωρίου όπου ό ποιητής μας δεικνύει τήν μεταμόρφωσιν του Σατανᾶ περιβληθέντος αίφνιδίως τήν όμοίωσιν άγγέλου φωτεινού. Άλλ' ένταύθα δεν πρέπει μάλλον να θαυμάσωμεν τήν εξαισιαν τέχνην του ποιητού επιμεληθέντος να καταδείξη μάλιστα διά τής περι τήν μελωδίαν άτελείας τό άπατηλόν τής μετενδύσεως τήν όποιαν περιγράφει;

Άλλαχού όμως παρατηρεί τις εν τῷ άπολεσθέντι Παράδεισῳ ίχνη κοπώσεως και παραμελήσεως τὰ όποια δύνανται να εξηγήσωσι τήν ιδιαιτέραν ταύτην έλλειψιν τής όποιας οι ξένοι δεν είναι κριται άρμόδιοι. Δεν παρεπονείτο βέβαια εις μάτην ό τυφλός και δεινοπαθών ποιητής ότι είχε ναρκωθῆ από τό ψύχος του κλίματος και των έτών. Είχεν αρχίσει άργά τό μέγα του ποίημα, έσπευδε να τό τελειώση, και όταν ή έμπνευσις τον εγκατέλειπεν, έβρίπτεν άταμελήτως τους στίχους του, τους όποιους οι σύγχρονοί του δεν ήρύνων.

Ό Βολταίρος πρώτος κατέστησε γνωστόν εις τήν Γαλλίαν τό ποίημα του Μίλτωνος· τό έκρινε με τήν εξαίρετον και είρωνικήν του καλαισθησίαν και μετέφρασεν ολίγους στίχους αυτού με αληθώς ποιητικόν ύφος. Ό Dupré de Saint-Maur πολύν χρόνον μετέπειτα έδημοσίευσε πι-

στογραφικήν μετάφρασιν του άπολεσθέντος Παράδεισου. Ό σορός Ρολλίνος επί τή βάσει τής άτελοῦς αλλά γλαφυράς ταύτης μεθερμηνεύσεως, συνέλαβε διά τον Άγγλον ποιητήν μέγαν θαυμασμόν τον όποιον εξέφραπεν εν τῇ περι των Σπουδών Πραγματεία. Ρακίνας, ό υιός, όστις κατά πρώτον είχεν άσθενῶς στιχουργήσει τεμάχια τινα τής μεταφράσεως του Dupré de Saint-Maur, ήθέλησε να μελετήση τον ποιητήν εις τήν γλώσσάν του, ή δ' έργασία αυτή παρήγαγε μίαν μετάφρασιν του άπολεσθέντος Παράδεισου, ήτις είναι πιστή, γεγραμμένη μετά φιλοκαλίας και πλουτισμένη με διδακτικᾶς σημειώσεις. Άλλαι λόγου άξιαι μεταφράσεις έδημοσιεύθησαν επί των ήμερών μας, αλλά τό μνημειον τό πολιτογραφῆσαν μεταξύ ήμων τήν δόξαν και τήν μεγαλοφυΐαν του Άγγλου ποιητού, είναι ή στιχουργημένη μετάφρασις του Δελίλλου. Πούποτε ό Δελίλλης δεν έδειξε πλουσιωτέραν και εξαιρετωτέραν διάνοιαν, πλειοτέραν θερμότητα και λάμπην. Αί παραμελήσεις και τὰ γλωσσικά άκόμη σφάλματα είναι άσθηνα βεβαίως εν τῷ έργῳ τούτῳ τό όποιον συνετέθη με πολλήν ταχύτητα και με άλλον τέσον οίστρον. Ό αρχαϊκός και άφελής χαρακτήρ του Άγγλου Όμήρου εξαφανίζεται ένιοτε υπό τήν πολυτέλειαν του μεταφραστοῦ. Δεν είναι πάντοτε ό Μίλτων, αλλά πάντοτε αναγινώσκει τις ποιητήν.

Ό βίος του Μίλτωνος έγράφη άγγλιστί από τον άνεψιόν του Φίλιπς, από τον περιώνυμον Ζόνσωνα, και βραδύτερον από τον Χαίλειϋ. Άποδίδουσιν, άναιτίως, εις τον Μιραβῶ συγγραφήν τινα περι Μίλτωνος, δημοσιευθεισαν τῷ 1791, ήτις δεν είναι ειμή δημαγωγικός λιβελλός και άπολογία τις σχεδόν άπροκάλυπτος τής βασιλοκτονίας. Ό συγγραφές μεταφράζει εν τῷ πονήματι τούτῳ διάφορα τεμάχια των πολιτικῶν πραγματειῶν του Μίλτωνος τὰ όποια προβάλλει εις τον θαυμασμόν του κοινού. Μ' όλην τήν σχολαστικότητα του ύφους και τήν συχνήν άτοπίαν των συλλογισμών, αί πραγματεΐαι αύται είναι τῷ όντι άξιαι λόγου ένεκα τής άνδρικῆς και εύρώστου εύγλωττίας των. Δύναται τις εν ανάγκη να καταλάβῃ ότι ό βίαιος και έμπαθῆς νοῦς όστις τὰ έγραφε κατέστη ό υπερφυής συγγραφές του άπολεσθέντος

Παράδεισου. Άλλ' οι μεταγενέστεροι άφίνοντες τους λιβελλους τούτους εις τήν λήθην τήν όποιαν άξίζουσι, αναζητοῦσι τον Μίλτωνα μόνον εις τό ποίημά του, αιώνιον κλέος του άνθρωπίνου νοῦς. Τα άπαντα του Μίλτωνος περιέχουσιν άκόμη, υπό τον τίτλον έγγραφα του Κράτους, τήν συλλογήν των διπλωματικῶν επιστολῶν τās όποιας συνέταξεν ως γραμματεῦς του Κοινοβουλίου και τής Προστασίας και μολονότι ή ανταπόκρισις αύτη δεν περιέχει σχεδόν, κατά τό σύνθητες, ειμή ψεύδη επίσημα εκπεφρασμένα όμως τώρα εις ώραίαν λατινικήν γλώσσαν, δεν στερεΐται εν τούτοις ενδιαφέροντος διά τήν ιστορίαν και καθιστᾶ γνωστήν τήν άγέρωχον τόλμην και τήν δραστηριότητα αίτινες έχαρακτήριζον τον δεσποτισμόν του Κρόμβελ.

Η ΚΥΡΙΑ ΔΟΡΑ ΙΣΤΡΙΑΣ.

Η πριγκίπισσα Ελένη Κολσῶφ Ματσάλσκη — γνωστοτέρα υπό τό φιλολογικόν ψευδώνυμον τής Δόρας Ιστριάδος σπερ έλάμπρυνε διά διασημοτέρων πονημάτων — έγεννήθη εν Βουκουρεστίῳ εξ οίκογενείας ιθαγενούς τής Ηπειρου, κληθείσης να καθέξη επί πολυ τον θρόνον των παριστρών ήγεμονειῶν.

Η οίκογένεια Γκίικα — ής ή Κ^α Δόρα Ιστριάς είναι, καθ' ήμας, τό μάλλον άγλαόν μέλος, διότι ει μὲν δεν έλαμψεν επί θρόνου, έπλασεν όμως έχυτή διά των σπανίων προτερημάτων της βασιλείαν άπηλλαγμένην των πολιτικῶν περιπετειῶν, τήν βασιλείαν του πνεύματος και τής διανοίας — ή οίκογένεια Γκίικα είναι ή μάλλον συνεργήσασα διά τήν εύδαιμονίαν και τήν ανεξαρτησίαν των Ρωμοῦνων.

Ένταύθα οὐδέν θέλομεν αναφέρει περι τής του Γκίικα περιφανούς οίκογενείας τήν όποιαν ή Ρουμανία θά ένθυμηται επί πολυ, διότι ή Κ^α Δόρα Ιστριάς δεν έχει ανάγκην προγόνων ως όφείλουσα τήν φήμην της εις έαυτήν, εις τὰ θαυμάσια πονήματα τὰ όποια παρέδωκεν εις τήν δημοσιότητα.

Θά δώσωμεν λοιπόν εις τους αναγνώστας τής Εθνικῆς Βιβλιοθήκης μικράν σημείωσιν των έργων της καθ' όσον ταῦτα σχετίζονται προς τό ιερόν θέμα του έλ-

ληνισμού του οποίου είναι ο ευγλωττότερος υπερασπιστής.

Από της νηπιότητός της η Κ^α Δόρα Ιστριάς ανήγειλε λαμπροτάτας φιλολογικές διαθέσεις· νέα κόρη ούσα κατέστη, ως λέγει μάρτυς αυτόπτης, αντικείμενον λατρείας δια την οικογένειάν της, και κάλλιστον κόσμημα της αύλης του ήγεμόνος Αλεξάνδρου Γκίκα.

Η εκπαίδευσίς της Κυρίας Δόρας Ιστριάδος ανετέθη εις πεπαιδευμένον Έλληνα, τον Κ. Γρηγόριον Παππαδόπουλον οστις ευτυχώς είχε τὰ προτερήματα άλλ' όχι και τὰ ελαττώματα των σοφών.

Έμαθε πρωϊμώτατα να αγαπᾶ την Ελλάδα. Αί παραδόσεις του έλληνισμού αίτινες διετηρήθησαν ισραϊ και καθαρά εις την αύλην του ήγεμόνος Αλεξάνδρου Γκίκα την ενέπνευσαν πάντοτε, και ο διδάσκαλος της, πατριώτης ένθους και ειλικρινής, δὲν ήμέλησε να αναπτύξη έτι μάλλον το πολύτιμον εκείνο σπέρμα όπερ έμελλε να παραγάγη τοσοῦτον ωραίους καρπούς και να καταστήση την πριγκίπισσαν Μασάλσκη διακαέστατον απόστολον του έλληνισμού, και φίλον ειλικρινέστατον της πτωχῆς ταύτης Ελλάδος « αντικείμενον των αιώνων πόθων παντός ελευθέρου και ευγενούς πνεύματος » ως ειπεν ο μέγας γεογράφος Μάλτ-Βρούν.

Πεπροικισμένη δια μνίμης εξαισίας και πνεύματος παρατηρητικού ασυνήθους, η Κ^α Δόρα Ιστριάς ειργάσθη μετά ζήλου, χωρίς εν τούτοις να εγκαταλείψη την κοινωνίαν την οποίαν ήγάπα και ήτις την ήγάπα, να εκτείνη τον κύκλον των γνώσεών της. Περιηγήθη πολύ, έπεσκέφθη όλας τας κύλας της γηραιᾶς Γερμανίας, έμαθε πολλὰς γλώσσας, και έπειδή έδόθη καλή διεύθυνσις εις το πνευμά της, έπειδή μετά πολλῆς τέχνης εξέλεξαντο και έποικίλον τὰς αναγνώσεις της, ευρέθη μετ' όλίγον όγχετισθίσα με τους κορυφαίους των άνδρών της Γερμανίας, συνδιελέχθη με τον Ούμβρόλδον οστις ήσθάνθη δια την πριγκίπισσαν στοργήν πατρικήν, έγνώρισε τους πολιτικούς της Γερμανίας, εξέκαθη υπέρ της ελευθερίας και των εθνικοτήτων, ως εξέκαθη υπέρ της ισραῆς υποθέσεως του έλληνισμού και σήμερα δύναται να ειπη μετά του ποιητού:

. . . Δὲν μ' έμεινεν έλλη λατρεία
ή δια σὲ φίλη πατρίς και σὲ ελευθερία.

Νυμφευθείσα τῷ 1849 τον πριγκίπη Αλέξανδρον Κολσῶρ Μασάλσκη εισήχθη παρά του νεαρού συζύγου της εις την αύλην της Πετροπόλεως εις ήν αφήκεν αναμνήσεις επίσης ευάρεστους και διαρκείς ως εκείνας τὰς όποιās αφήκεν εις την Γερμανίαν. Έπεσκέφθη μάλιστα πολλά μέρη της Ρωσίας· όχι ως περιηγητής ανώμενος, άλλ' ως περιηγητής απληστος να μάθη και γνωρίη τὰ πάντα, να σπουδάση τὰ ήθη, τὰς τάσεις, το κοινωνικόν και πολιτικόν πνεύμα των διαφόρων χωρών τὰς όποιās επισκέπτεται.

Έκ των διαφόρων εκείνων περιηγήσεων ανά μέσον της Ευρώπης και εκ των συνδιαλέξεων μετ' άνδρων επισήμων συνήθροισε θησαυρόν ανεξάντλητον γνώσεων, λεπτομερών παρατηρήσεων, ιδεών και μελετών φιλοσοφικών τον όποιον διέσπειρεν ακολούθως εις τὰ πονήματά της και οστις έπεσφράγισε την έπιτυχίαν αυτών.

Η δημοσίευσίς του μοναχικού βίβλου εν τη ανατολικῇ εκκλησίᾳ απεκάλυψεν εις την Ευρώπην μέγαν συγγραφέα, έξοχον μεγαλοφυίαν, έχθρον παντός δεσποτισμού, πάσης τυραννίας, υπερασπιστήν των εθνικοτήτων, της ελευθερίας, του αδυνάτου και του καταπιεζομένου.

Η εις Ελβετίαν περιήγησις της, όπου διέμεινεν επί τινα χρόνον, ήνοιξεν ευρύν όρίζοντα εις το πνευμά της και νέον στάδιον εις τὰς φιλοσοφικάς σπουδάς της. Πώς τρώντι να μη αισθανθῆ τις το αίμα αναβράζον εις τὰς φλέβας του επί τη θέα των Άλπεων εκείνων ένθα κατά πρώτον από της υποδουλώσεως της αρχαίας Ελλάδος, άντήχησεν η σάλπιγξ της ελευθερίας; Πώς να διέλθῃ αναίσθητος τὰς στενωπούς εκείνας και τὰς φάραγγας χωρίς να νομίση ότι ευρίσκειται εις την εποχήν του Γουλτέλμου Τέλλου, χωρίς να επικαλεσθῆ τὰς μεγάλας ταύτας αναμνήσεις, όλας τὰς ένδόξους ταύτας σκιας αίτινες φαίνονται λαμβάνουσαι εν τῆ φαντασίᾳ το γιγαντώδες ύψος των χιονοσκεπών τούτων κορυφών, έξ έν εξήλθον· κι κραυγαί· εκείνας των όρεινών του Uri, Schwitz και του Unterwald, αίτινες συνενήθησαν μέχρι των σπλάγγων την φρενδαϊκήν και δούλην

Ευρώπην, αίτινες ήνάγκασαν τους πριγκίπας της Δορβάνης και Κάρολον τον Τολμηρόν να αποσυρθῶσι περιδεείς και ήττημένοι;

Υπό το κράτος των ωραίων και ισχυρών τούτων έντυπώσεων η Κ^α Δόρα Ιστριάς έδημοσίευσε την γερμανικήν Ελβετίαν και την ανάδασιν του Μενχίου (1). Κατά την ήμετέραν γνώμην, το έργον τούτο είναι, μετά τὰς γυναϊκας, το καλλίτερον της ένδόξου συγγραφίδος. Ανακινούσα την κόριν των αιώνων, φαίνεται ζητούσα να διασχίση τον πέπλον του μέλλοντος. Συζητεί ως φιλόσοφος και το καλλίτερον ως φιλόσοφος πεπεισμένος, τὰ μεγάλα πολιτικά και κοινωνικά ζητήματα, χωρίς να σπαράττη την καρδίαν σας, χωρίς να θλίβῃ την ψυχήν σας δια του σκωπτικοσατυρικού εκείνου πνεύματος όπερ δυστυχώς φαίνεται ότι κατέλαβε τον αιωνά μας. Το καθ' ήμᾶς προτιμώμεν τους πεπεισμένους συγγραφείς διότι αφίνουσι εις την καρδίαν μας όρόσον ζωογόνον, βάλαμον παρήγορον. Αναγινώσκοντες αυτούς αισθανόμεθα ήμᾶς βελτίονας, ισχυροτέρους και φιλανθρωποτέρους, διότι η απελπιστική και ίσως αληθής εκείνη φιλολογία, γνωστή υπό το όνομα βυρωνική φιλολογία, θά ήδύνατο καλῶς να εικονίση την κοινωνικήν καχεξίαν της εποχῆς μας, χωρίς εν τούτοις να μάς παρηγορήσῃ δια τὰς ψευθειᾶς ελπίδας μας, να μάς υποστηρίξῃ εις τὰ δυστηχήματά μας, εν ένι λόγω χωρίς να μάς δειξῃ τον ουρανόν, χωρίς να μάς οδηγῆσῃ εις τον λαβύρινθον εκείνον των ιδεών και των άρχῶν όπου διακυμαίνεται η ανθρωπότης μη επανευρούσα εισέτι την θέσιν της. Αρκεί η παράφορος αὔτη υπό απελπισίας φιλολογία· αί καρδιαί αίματοστάζουσι εισέτι, ως έλθωσι ιατροί ικανοί, πνεύματα εκλεκτά και προνομιούχα να επουλώσωσι, έστω και με πεπυρακτωμένον σίδηρον, τὰς βαθείας και χαινούσας ταύτας πληγὰς τὰς όποιās μάς αφήκεν η βυρωνικός φιλολογία! Κατ' αυτόν τον γόνιμον εις το καλόν και το κακόν αιώνα, εις τον αιωνα τουτον της γενήσεως, και κατά συνέπειαν της οδύνης, πολυ έμυκτηρήσθη, έταπεινώθη, έξυδρίσθη

(1) La Suisse Allemande et l' ascension de Munch. Παρίσι: — 4 τόμοι εις 12ο.

η ανθρωπότης. Ας αρχίσωσιν εργαζόμενοι όλοι οι έχοντες οίκον ή ποτε έξουσίαν, ας διδάξωσιν εις τον ανθρωπον να παύση πλέον περιφρονών αυτός έξυτον, και η ανθρωπότης σώζεται· η ισραῆ ελευθερία, η αδελφοποίησις των ένθων, ως και των ατόμων, θά διαδεχθῆ το πνευμα τουτο του στενοῦ εγωϊσμοῦ και της ολεθρίας αμεριμνησίας ήτις μάς φέρει πρός την άβυσσον των αποπλανήσεων.

Εις την Γερμανικήν Ελβετίαν μάλιστα αισθάνεται τις ότι η Κ^α Δόρα Ιστριάς έχει υπ' όψιν την Ελλάδα, ότι εμπνέεται υπό των μεγάλων συγγραφέων αυτης, ότι θαυμάζει ακόμη το αντικείμενον της λατρείας της, τον Έλληνα. Ο παπισμός, ο ρωμανισμός, η βατικανισμός τον όποιον αί παραδόσεις συνδέουσι με τον καισαρισμόν και οστις υπό άλλο όνομα, κεκκλυμμένον με το προσωπειον του Γαρτούφου, θέλει να διατηρή την κατάθλιψιν της Ρώμης επί της συνειδήσεως του κόσμου, ο παπισμός τον όποιον δὲν ήδυνήθη να ανατρέψῃ η γαλλική επανάστασις, τοσοῦτον γόνιμος εις ωραία δια την ανθρωπότητα αποτελέσματα, και τον όποιον θά ανατρέψῃ η ιταλική επανάστασις, ώρειλε φυσικῶς να επισύρῃ την προσοχήν τοσοῦτον ελευθερόφρονος συγγραφείως και τοσοῦτον κριτικοῦ ως η Δόρα Ιστριάς, ήτις τον εκουσεν εις το μέτωπον δια σιδήρου πεπυρακτωμένου του όποιου θα διατηρήσῃ τον τύπον, και μετά τον Βολταίρον, και μετά τον Διδερότον, και μετά τους εγκυκλοπαιδιστάς, και μετά τον Βίκτωρα Ουγκώ, και μετά τους περιφανείς και λαμπρούς συγγραφείς της κοινωνικῆς σχολῆς.

Τῷ 1860, η Κ^α Δόρα Ιστριάς έδημοσίευσε τὰς γυναϊκας εν τη Ανατολῇ. Θά μάς ήρκει, δια να αποδείξωμεν ότι το βιβλίον τουτο είναι απολογία του ελληνισμού καθ' όλων των μωρολογιῶν και όλων των συκοφαντιῶν τὰς όποιās συγγραφείς όλίγον μεριμνώντες περι της αληθείας, εκφέρουσι κατά της Ελλάδος, θά μάς ήρκει να παρατηρήσωμεν ότι ο μέγιστος έχθρος του ελληνικού ένθους, ο σχιματικός Φαλμεράυερ, ουδέν ευρε να αντείπη κατά του φιλελληνισμού της Κ^α Δόρας Ιστριάδος.

Ο Φαλμεράυερ ευρε την πριγκίπισσαν Μασάλσκη αντίπαλον φοβερόν· τῷ ήξευρε,

τὸ εἶχε παρατηρήσει εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῶν πρώτων λάμπων τοῦ γονίμου ἐκείνου πνεύματος ὅπερ ἐμελλε νὰ μᾶς δωρήσῃ ἀλλοδαδῶς τὰς Ἐκδρομάς εἰς τὴν Στερεὰν καὶ τὴν Πελοπόννησον, τὰς Γυναῖκας ὑπὸ μᾶς γυναῖκός, τὴν Ἑλληνικὴν Ἐθνότητα κατὰ τὰ δημοτικὰ ἄσματα, τῆς ὁποίας ἡ δημοσίευσις ἤρξατο ἐν τῇ Ἐπιθεώρησι τῶν δύο Κόσμων, τὴν Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον μέρος ἐδημοσιεύθη εἰς τὴν Ἀλληλεθρῆ Ἐπιθεώρησιν τῆς Βιέννης, πονήματα ἀξιοσημείωτα ὑφ' ὧν τὰς ἐπόψεις καὶ εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγνωσιν αἰσθάνεται τις ὅτι ἡ Ἑλλάς καὶ ὁ Ἕλλητισμός εὖρον δεινὸν ὑπερασπιστὴν καὶ ἔχοντα πεποιθήσεις, ὅστις χωρὶς νὰ ἀμβλυωπῆ βαδίζει εὐθὺ πρὸς τὸν σκοπὸν καὶ ὡς χεῖμαρρος ἀνατρέπει τὰ πάντα κατὰ τὴν διάβασίν του, σαρόνει τὸν Φαλμεράϋερ καὶ τὴν σχολὴν του, τὰς συκοφαντίας των, τὰς παραδοξολογίας των καὶ τὰς πλάνας των.

Τὰ ἔργα ὅσα ἡ Κ^α Δόρα Ἰστρίας ἀποκλειστικῶς ἀφιέρωσεν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὸν Ἕλλητισμὸν εἶναι ἐκτὸς τῶν Ἐκδρομῶν, τῆς Ἑλληνικῆς Ἐθνότητος, τῶν Ἰονίων Νήσων, μυρία ἄλλα ἄρθρα δημοσιευθέντα εἰς διαφόρους ἡμερησίας ἐφημερίδας καὶ εἰς περιοδικὰ ὡς τὴν Ἐπιθεώρησιν τῶν δύο Κόσμων, τὴν Ἀλληλεθρῆ ἐπιθεώρησιν, τὴν Illustration κλπ. κλπ. Εἰς ὅλα ταῦτα τὰ ἔργα, ὡς καὶ εἰς ὅλα τὰ ἄρθρα ἡ πριγκίπισσα ὁμιλεῖ περὶ Ἑλλάδος οὐ μόνον ὡς πεφωτισμένη καὶ ἔχουσα πεποιθήσεις συγγραφεύς, κρίνουσα σαφῶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ συμβάντα, ἀλλὰ μετὰ τῆς εὐγλωττίας ἐκείνης τῆς καρδίας καὶ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὸν ὁποῖον μόνον δύο ἔθνη, ἡ Ἑλλὰς καὶ ἡ Γαλλία, ἠδυνήθησαν νὰ ἐμπνεύσωσι, διότι οὐδέποτε εὐρίθη ἀνθρώπος ὁμιλήσας περὶ τῶν δύο τούτων ἐθνῶν μετ' ἀδιαφορίας τὸ ὄνομα των διεγείρει ἐνθουσιασμὸν ἢ ὀργὴν, ἀγᾶπην ἢ μῖσος, καὶ πάντοτε θαυμασμὸν.

Αἱ ἐκδρομαὶ εἰς τὴν Ρούμελην καὶ εἰς τὸν Μωρέαν ἐγένοντο ἀντικείμενον κριτικῆς εὐμενοῦς παρ' ὅλης τῆς εὐρωπαϊκῆς δημοσιογραφίας. Μόναι αἱ ἑλληνικαὶ ἐφημερίδες, μολονότι ἡ δημοσίευσις ἐκείνη ἀφῶρα ἰδίως τὴν Ἑλλάδα, δὲν ἠσχολήθησαν ὅσον ἔδει περὶ αὐτῆς, οὐχὶ διότι δὲν ἠσθάνοντο ὅλην τὴν ἀξίαν καὶ ὅλην τὴν

σημασίαν τῆς ὥραιας ταύτης τοῦ Ἕλλητισμοῦ ἀπολογίας, ἀλλὰ διότι τὸ πόνημα ἐδημοσιεύθη ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ὀκτωβριανὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1862, ἥτις ἀπασχολεῖ τότε ἀποκλειστικῶς τὴν κοινὴν γνώμην τοῦ τόπου.

Ἡ γαλλικὴ πρὸ πάντων δημοσιογραφία, ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν κομμάτων, ἐνησχολήθη περὶ τῶν Ἐκδρομῶν. Ἐνταῦθα θὰ παραθέσωμεν μόνον τὸ ἄρθρον ὅπερ ἀφιέρωσεν εἰς αὐτὰς ὁ Moniteur Universel ἐπίσημος ἐφημερὶς τῆς γαλλικῆς αὐτοκρατορίας καὶ ὅστις εἰς τὰ πολιτικὰ ζητήματα ψεύδεται μὲ ἀτάραχον σοβαρότητα, οὐχ ἥττον ὁμοίως εἶναι ἀξιόλογος κριτικῆς διὰ τὰ ἔργα τοῦ νοῦς.

Μετὰ ἀρκούντως μακρὸν ἐπίλογον κατ' ἐκείνων οἵτινες δὲν ἐκτιμῶσι τὰς καλλόνες τῆς Ἑλλάδος ἢ ἐπίσημος ἐφημερὶς λέγει :

« Τὸ καθ' ἡμᾶς, συγγαίρομεν τῇ Κ^α Δόρα Ἰστρίαδι διότι ἐπεσκέφθη αὐτὴν ἀνευπροκαταλήψεως. Ἡ Ἑλλὰς ὠφελείται πολὺ παριστανόμενη οὕτω, ὑπὸ τὴν ἀληθῆ αὐτῆς ὄψιν. Πανταχοῦ εἰς τὴν Φωκίδα, εἰς τὴν Ἠλιδα, τὴν Αἰτωλίαν, τὴν Ἀχαΐαν, φαίνεται ποικιλομένη καὶ ὠραία ὡς ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Λάδωνος ἢ τοῦ Σπερχειοῦ, τοῦ Εὐρώτα, ἢ εἰς τὴν κατωφέρειαν τοῦ ὄρους Παναίχου, κεκαλυμμένου ὑπὸ λευκοῦν, κορινθιακῶν σταφυλιῶν, ἀνθούτων μύρτων, πορφυροφύλλων ροιῶν, σχίνων, πλατάνων πλατυφύλλων καὶ ἀγριελαιῶν. Σοβαρὰ καὶ μεγκλοπρεπῆς ὡς ἐπὶ τῶν κορυφῶν τοῦ Ταυγέτου ἢ τῆς Ἰθώμης, πλουσία καὶ γόνιμος ὡς εἰς τὰς πεδιάδας τῆς Σπάρτης ἢ τῆς Μεσσηνίας, χερσίσσα εἰς ὅλας τὰς εἰσεχούσας καὶ ἐξεχούσας παραλίαν τῆς εἰς τὰς ὁποίας ἡ θάλασσα ἐκτείνει τὰ κυανὰ κύματά της.

Ἡ Κ^α Δόρα Ἰστρίας, πνεῦμα σπουδαῖον καὶ συγχρόνως ποιητικόν, δὲν διέτρεξε τὴν Ρούμελην καὶ τὸν Μωρέαν ὡς περιηγητῆς, ὅστις περιηγεῖται ἐλκυσόμενος μόνον ὑπὸ τῶν γραφικῶν καλλόνων ὥραιας χώρας. Οἱ δύο οὗτοι τόμοι οὐδ' ἀνέγνωμεν περιέχουσι λεπτομερεστάτην μελέτην τῶν χωρῶν τούτων. Χαρακτῆρ, εὐφυΐα τοῦ ὑπάρχοντος λαοῦ, πηγαὶ γεωργικαὶ καὶ βιομηχανικαὶ, τὰ πάντα ἐξετιμήθησαν, ἀνυψώθησαν μετ' εὐλαβοῦς ἀκριθείας. Τὸ βιβλίον βρῖθει σπουδαίων λεπτομερειῶν καὶ νέων. Μετὰ ζῶηρον ἐνδιαφέροντος

ἀκολουθήσαμεν τὴν Δόραν Ἰστρίαδα εἰς τὸν Ὀσιον Δουκᾶν, εἰς τὸ μοναστήριον ἐκεῖνο ὅπου ὅλοι οἱ μοναχοὶ σκαλίζουσι ξύλινα κοχλιάρια, πλέκουσι καλογερικὸς σκούφους καὶ ἐπιστατοῦσι τὰς ἀγροτικὰς ἐργασίας ἐν μέσῳ τῶν ἀμπελώνων τοῦ Παρνασσοῦ. Εἶναι περιεργὸν ἐπίσης νὰ εἰσέλθῃ τις μετὰ τῆς συγγραφίδος εἰς τὴν ἔρευναν τῶν ἀρχαίων ἐθίμων, μεταμορφωμένων μὲν ἀληθῶς, ἀλλ' ἀναγνωριζομένων εὐκόλως ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι. »

(Ἐπεταὶ ἡ ἀπαρίθμησις τῆς συσχετίσεως τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος μετὰ τῆς νέας).

« Συνιστῶμεν, λέγει ἐν τέλει ἡ ἐφημερὶς, τοὺς δύο τούτους τόμους εἰς τοὺς ἀναγνώστας ἡμῶν ὀλίγιστα βιβλία ὑπάρχουσιν ἀρυσθέντα ἐκ πηγῶν ἀσφαλτεῶν, καὶ γεγραμμένα μετὰ γνώσεως ἐντελοῦς τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ τῆς σημερινῆς Ρούμελης. »

Δι' ἡμᾶς αἱ Ἐκδρομαί, ἔργον ἀποκλειστικῶς Ἕλλητικόν, μένουσιν ὡς ἡ ὠραιότης ἀπάντησις πρὸς τοὺς ἔχθρους, πρὸς τοὺς κακολογοῦντας τὸ Ἕλλητικὸν ἔθνος. Δὲν ἠδυνήθημεν ἀνευ συγκινήσεως νὰ ἀναγνώσωμεν τοὺς δύο τούτους τόμους. Αἱ κλασσικαὶ ἀναμνήσεις παρεπορεύθησαν, οὕτως εἶπεν, μετὰ τῶν ἀρξενόπρεπων παλκαριῶν ἅτινα διετήρησαν τὸν ἱερὸν σπινθῆρα τοῦ Ἕλλητισμοῦ ἐπὶ τῶν γραφικῶν ὄρεων τῶν κατακλιθέντων ἄλλοτε ὑπὸ τῶν Μουσῶν. Μετὰ θυμηδίας εἶδομεν εἰς τὰς ὠραιὰς ταύτας εἰκόνας τῆς διπλῆς Ἑλλάδος, τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα—τὴν παγκόσμιον Ἑλλάδα, τὴν πατρίδα παντὸς σκεπτομένου, παντὸς παλαιόντος, μαχομένου καὶ θνήσκοντος ὑπὲρ μιᾶς ἰδέας,—καὶ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, τὴν Ἑλλάδα τῶν παλκαριῶν, τῶν μεγάλων ἀναμνήσεων, ἐξαγνισθεῖσαν ὑπὸ τῆς δουλείας, ἐπανακτήσασαν τὴν ἐλευθερίαν της διὰ τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ὄπλων, διὰ τοῦ νοῦς καὶ τοῦ ξίφους.

Τοῦτο δὲ διότι ὁ νοῦς ἔπρεπε νὰ τιμήσῃ τὴν φωλεάν ὅπου κυζήθη, ἐξ ἧς ἀπέπηθ' ἡ νὰ καλύψῃ τὸν κόσμον διὰ τῶν ἀφθάρτων ἔργων του, καὶ ἐπειδὴ ὁ νοῦς εἶναι ὑπέρτατος κύριος τοῦ κόσμου, τὸ ξίφος, ἡ ἰσχὺς ἐκλινε πρὸ αὐτοῦ.

Ἀμέσως μετὰ τὰς Ἐκδρομάς ἐδημοσιεύθησαν αἱ Γυναῖκες ὑπὸ μιᾶς γυναίκος.

Ὁμιλήσαμεν ἄλλοτε (1) περὶ τοῦ θαυμασίου τούτου ἔργου τῆς Κυρίας Δόρας Ἰστρίας ὑπερασπιζομένη τὸ γυναικεῖον φίλον, ἀνακινεῖ ὅλα τὰ κοινωνικὰ ζητήματα τῆς ἐποχῆς μας, καὶ δὲν παραμελεῖ νὰ πλέξῃ διὰ χειρὸς ἐπιτηδεΐας τὸν στέφανον τοῦ Ἕλλητισμοῦ.

Εἰς τὰς Γυναῖκας, ἡ Κυρία Δόρα Ἰστρίας φαίνεται ἡμῖν εὐγλωττοτέρη, πεισιχωτέρη καὶ περιπαθεστέρα ἢ ἀλλ' εἶναι περιπαθῆς μόνον χάριν τοῦ δικαίου, καὶ ἀποκόπτει τολμηρῶς τὰς ἐκφύσεις ἐκείνας, ἐὰν ἐπιτρέπεται ἡμῖν νὰ ἐκφρασθῶμεν οὕτω, τὰς ὁποίας αἱ θρησκευτικαὶ καὶ κοινωνικαὶ προλήψεις ἐνεκόλαψαν ἐπὶ τῆς ἐπιδημίδος τῆς δυστυχοῦς ἀνθρωπότητος.

Ἀπὸ μνήμης μόνον ὠμιλήσαμεν περὶ τῶν μετὰ τὰς Ἐκδρομάς καὶ τὰς Γυναῖκας πονημάτων καὶ περὶ τῶν ὁποίων οὐδεμίαν κρίσιν δυνάμεθα νὰ ἐπιφέρωμεν, καθότι δὲν συνεπληρώθησαν εἰσέτι.

Δὲν θὰ ἀκολουθήσωμεν ἐπὶ πλέον τὴν Κυρίαν Δόραν Ἰστρίαδα εἰς τὰς ἐκδρομάς της ἀνὰ μέσον τῶν χωρῶν τῆς διανοίας. Αἱ Γυναῖκες ἐν τῇ ἀνατολῇ μᾶς ἀπεκάλυψαν τὸν φιλελεύθερον συγγραφέα, τὸν περιπαθῶς ἀγαπῶντα τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἡ Ἑλληνικὴ Ἐθνότης καὶ αἱ Ἰόνιοι Νῆσοι τὸν πεπεισμένον συγγραφέα καὶ τὸν ὑπερασπιστὴν τῶν ἐθνικοτήτων αἱ Ἐκδρομαὶ εἰς τὸν Μωρέαν καὶ τὴν Ρούμελην, τὸν ἀπόστολον τῶν φιλελεύθερων ἰδεῶν, τὸν τραχὺν ἀντίπαλον τοῦ Φαλμεράϋερ καὶ ὁμοίων, τὸν διάπυρον καὶ πεπεισμένον ἱεραπόστολον τοῦ Ἕλλητισμοῦ, τὸν ἐχθρὸν τῆς θεοκρατίας, τὸν βαθὺν φιλόσοφον, ἐν ἐνὶ λόγῳ τὴν νύμφην—συγγραφίδα ἥτις δι' ἐνὸς κτυπήματος τῆς μαγικῆς βλάβου της ἀνεκάλεσεν ὅλας τὰς μεγάλας κλασσικὰς ἀναμνήσεις τὰς ὁποίας τοσοῦτον ἐπιτυχῶς μετεχειρίθη πρὸς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, αἱ Γυναῖκες ὑπὸ γυναικὸς μᾶς ἀπεκάλυψαν χαρίεντα καὶ ἀξιογάπητον χειρουργόν, ὅστις δὲν θέλει νὰ ἦναι τραχὺς, ἔστω καὶ ὅταν κυττηριάζει μέχρι τοῦ ὑγιοῦς τὴν πληγὴν τῶν προλήψεων, συγγραφέα διεκδικοῦντα δι' ὅλους, διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα,

(1) Βλ. ἐπιφυλ. Indépendance Hellénique ἀριθ. 13 καὶ 14.

Τὴν δυνάμιν σου βασιλεὺς νὰ φθάσῃ δὲν ἰσχύει,
 Κ' ἰμβαίνων εἰς τὸ κράτος σου ὁ ἥλιος δὲν δύει!
 Καὶ τώρα σὺ, σὺ βασιλεὺς, νὰ τὸν στερῆς ἀκόμα
 Κόρην πτωχὴν, τοῦ βίου του μόνην χαρὴν καὶ

[χρῶμα;
 (ῥίπτεται εἰς τοὺς πόδας του. Ἐκεῖνος
 ζητεῖ νὰ τὴν σύρῃ.)

ΔΟΝ ΚΑΡΟΛΟΣ.

Ἐλθέ· δὲν ἤκουσε πρῶτος! Ἐλθέ, κ' εἰς τὸν θεόν μου,
 Σὲ δίδω, λάβε, τίσσερας, τοὺς πρώτους τῶν νο-

Ονόμασί τους, ἔκλεξε.

ΔΟΝΑ ΣΟΛΑ, (καλεῖται εἰς τὰς ἀγκάλας του).

Ἄφου τὸ θέλεις οὕτω,
 Δὲν θὰ ζητήσω ἀπὸ σέ, μονάρχα, εἰμὴ τοῦτο!

(Τῷ ἀποσπᾷ ἀπὸ τὴν ζώνην τὸ ἐγχειριδίον του. Ὁ
 Κάρολος τὴν ἀφίνει καὶ ὀπισθοχωρεῖ.)

Κινήσου ἤδη, τόλμησε.

ΔΟΝ ΚΑΡΟΛΟΣ.

Ὠραία μου, εἰς μάτην,
 Τὸ βλέπω, δὲν ἠγάπησες κακοῦργον ἀποστάτην!

(Θελεῖ νὰ προχωρήσῃ ἀλλ' ἐκείνη ὑψώνει
 τὸ ἐγχειριδίον.)

ΔΟΝΑ ΣΟΛΑ.

Εἰς ἐν σου βῆμα χάνισαι καὶ εὐ κ' ἐγώ!...

(Ὁ Δὲν Κάρολος ὀπισθοχωρεῖ μᾶλλον. Ἡ δὸνα
 Σόλα κράζει ἰσχυρῶς).

Ἐρνάνη!

Ἐρνάνη!

ΔΟΝ ΚΑΡΟΛΟΣ.

Σίγα!

ΔΟΝΑ ΣΟΛΑ, (μὲ ὑψωμένον ἐγχειριδίον).

Βῆμα ἐν, καὶ ἡ στιγμή σου φθάνει!

ΔΟΝ ΚΑΡΟΛΟΣ.

Κυρία παραφέρεσαι κ' ἐκλείπ' ἡ ἀνοχή μου.
 Νὰ σὲ βιάσουν τρεῖς ἐδῶ προσμένουν ὀπαδοὶ μου...

ΕΡΝΑΝΗΣ, (προκύπτων αἰφνης ὀπισθεν αὐτοῦ).

Ἀκόμα ἐνε λησμονεῖς!

(Ὁ βασιλεὺς στρέφει καὶ βλέπει τὴν Ἐρνάνην,
 ἀκίνητον ὀπισθεν του, ἐν τῇ σκιᾷ, μίτους βραχιόνας
 ἰσταυρωμένους ὑπὸ τὸν μακρὸν μανδύαν ὅστις τὸν
 περικαλύπτει, καὶ τὸν πλατὺν γύρον τοῦ ἠνωρθω-
 μένου πύλου του. — Ἡ δὸνα Σόλα ἀφίησι κραυγὴν,
 τρέχει πρὸς τὴν Ἐρνάνην καὶ τὸν ἀναγναλίζεται.)

Ὁ ὑγιὴς τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἀνθρω-
 πος, ὅσον χαμηλὰ καὶ ἀν πέση, ἔχει πάν-
 τοτε δέκα πιστοὺς φίλους διὰ νὰ τὸν
 ἀνεγείρωσιν· οἱ φίλοι οὗτοι εἶναι οἱ δέκα
 δάκτυλοί του.

Ἄς ἀγαπῶμεν, ἡ ζωὴ ὀγλίγωρα διαβαίνει.
 Ἡμέρα χωρὶς ἔρωτα εἶναι πικρὴ, χαμένη.

Δάντης.

Ὁ ἀνθρώπος ἔχει πάντοτε ὡς βᾶσιν
 τῶν πράξεών του τὸ συμφέρον· ἡ δυσκο-
 λία εἶναι νὰ ἤξεύρῃ ἐὰν τὸν ὑποκινή τὸ εὐ-
 γενές ἢ τὸ χαμερπές συμφέρον.

Καὶ ὁ θάνατος τί εἶναι; τὸν γενναῖον δὲν τὸν μάλει,
 Ὁ δειλὸς τὸν ὑποφέρει, καὶ ὁ δυστυχὴς τὸν θελεῖ.

Βύρων.

Γυνὴ ἀλαζών καὶ δυσειδής, ἀπαιτοῦσα
 κολακείαν, ὑμοιάζει πρὸς ἐπαίτην προ-
 στάζοντα τὸν διαβάτην νὰ τῷ δώσῃ ἐλεη-
 μοσύνην.

Chamfort.

Ὁ γάμος γεννᾶται ἐκ τοῦ ἔρωτος, ὡς τὸ
 ὄξος ἐκ τοῦ οἴνου.

Βύρων.

Ὁ γάμος διαδέχεται τὸν ἔρωτα, ὡς ὁ
 καπνὸς τὴν φλόγα.

Rivarol.

Καὶ ἔχουσιν οἱ ποιηταὶ οὐς προσκυνοῦν τὰ πλήθη,
 Τὸ ἄνθος εἰς τὸ μέτωπον, τὴν λάβαν εἰς τὰ στήθη.

Οὐγκώ.

Τὸν βίον εἰς τοὺς ποιητὰς ἐγνώρισαν ἀπάτη-
 Φεῦ! εἶναι ξηρότητα,
 Καὶ τὴν ξηρότητα αὐτῆς καλύπτωμεν ματαιῶς.

Στάελ.